

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

Številka: 060-09-20/2023/11
Ljubljana, 22. 1. 2024

Predlog

Z A P I S N I K

20. seje Komisije Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide (v nadaljevanju: komisija), ki je bila v ponedeljek, 8. 1. 2024, v dvorani Državnega sveta, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana.

Komisija je kot zainteresirana komisija zasedala na skupni seji z zainteresirano Komisijo za gospodarstvo, obrt, turizem in finance (15. seja) in pristojno Komisijo za lokalno samoupravo in regionalni razvoj (21. seja).

Skupna seja se je začela ob 14.00 in zaključila ob 17.05 uri.

Prisotni člani komisije:

- predsednik komisije: Danijel Kastelic,
- podpredsednica komisije: Monika Ažman,
- člani komisije: Mitja Gorenšček, Lidija Jerkič, Saška Kiara Kumer, Jože Smole, Jasmina Opec Vöröš, Matjaž Švagan, mag. Elena Zavavlav Ušaj in Drago Žura.

Prisotni vabljeni:

- mag. Jasmina Jerant, Društvo Eko Anhovo in dolina Soče,
- Bogomir Bavdaž, Društvo Eko Anhovo in dolina Soče,
- Alenka Kreč Bricelj, Inštitut 8. marec,
- Lana Čop, Inštitut 8. marec,
- Miha Stegel, župan Občine Kanal ob Soči,
- mag. Uroš Vajgl, državni sekretar, Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo,
- Tone Kvasič, Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo,
- Helena Kramar, Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo,
- Antonija Božič Cerar, direktorica Službe za okolje, podnebje in energijo, Gospodarska zbornica Slovenije,
- Gregor Ficko, direktor Zbornice gradbeništva in industrije gradbenega materiala, Gospodarska zbornica Slovenije,
- Žiga Simončič, Advantage Austria Ljubljana (Avstrijsko veleposlaništvo – Gospodarski oddelek),
- mag. Andrej Uršič, Nacionalni inštitut za javno zdravje,
- doc. dr. Andreja Kukec, Nacionalni inštitut za javno zdravje,
- mag. Maja Blatnik, direktorica odnosov z javnostmi in marketinga, Salonit Anhovo, d. d.,

- izr. prof. dr. Miran Brvar, dr. med., spec., Zdravniška zbornica Slovenije
- mag. Marina Praprotnik, dr. med., spec., Zdravniška zbornica Slovenije.

Skupno sejo so sklicali in so-vodili predsednik Komisije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj Dušan Strnad, predsednik Komisije za gospodarstvo, obrt, turizem in finance Mitja Gorenšček in predsednik Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide Danijel Kastelic¹.

* * *

Dnevni red (PRISOTNIH 10, ZA 10, PROTI 0)²:

1. Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-2A) – druga obravnava, EPA 1056-IX (Št. 801-01-5/2023).

Ad 1.)

Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj (20. seja), Komisija za gospodarstvo, obrt, turizem in finance (15. seja) ter Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide (20. seja) so na skupni seji 8. 1. 2024 obravnavale Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-2A), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila skupina več kot 5.000 volivk in volivcev (v nadaljevanju predlagatelj zakona).

Predlog zakona, ki so ga ob pomoči strokovnjakov pripravili v društvu Eko Anhovo in dolina Soče, civilni iniciativi Danes! ter Inštitutu 8. marec, predvideva izenačitev dovoljenih mejnih vrednosti emisij snovi v zrak za naprave za sosežig odpadkov in za sežigalnice odpadkov. S tem želi predlagatelj zakona na sistemski ravni zagotoviti enako obravnavo sosežiga in sežiga odpadkov v industrijskih pečeh in s tem enako raven zaščite okolja in zdravja ljudi, ki živijo v bližini naprav za sosežig odpadkov, s tistimi, ki živijo v bližini sežigalnic odpadkov. Predlog zakona vsebuje tudi rešitve za izboljšanje obratovalnega monitoringa škodljivih emisij z namenom boljšega nadzora nad izpusti oz. delovanjem tehnoloških procesov pri povzročiteljih obremenitve (izvajanje obratovalnega monitoringa tako na glavnem izpustu kot na vseh večjih izpustih s prostorninskim pretokom odpadnih plinov nad 100.000 m³/h; mesečno poročanje o obratovalnem monitorigu; podrobnejši način poročanja podatkov o obratovalnem monitoringu občini, na katerem območju deluje povzročitelj obremenitve) ter strožje kazni za kršitve pri zagotavljanju obratovalnega monitoringa.

Medtem ko predlog zakona predvideva uvedbo okoljske dajatve za sosežig, so predstavniki predlagatelja zakona napovedali, da bodo, tudi na podlagi razprave poslank

¹ Skupaj s predsednikom Komisije za gospodarstvo, obrt, turizem in finance ter predsednika Komisije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj.

² Glasovanje o dnevnem redu v okviru Komisije za lokalno samoupravo in regionalni razvoj: PRISOTNIH 14, ZA 14, PROTI 0.

Glasovanje o dnevnem redu v okviru Komisije za gospodarstvo, obrt, turizem in finance: PRISOTNIH 15, ZA 15, PROTI 0.

in poslancev v okviru prve obravnave, odstopili od prvotne namere in predlagali črtanje določb 5., 6., 10. in 13. člena predloga zakona, saj želijo soglasno podporo predlogu zakona oz. ne želijo, da bi zaradi sprva predlagane dodatne finančne obremenitve upravljavcev naprav za sosežig odpadkov zaradi onesnaževanja okolja trpel temeljni namen predloga zakona - da se izenačijo mejne vrednosti emisij strupenih snovi v zrak za sežigalnice in sosežigalnice.

Predstavniki predlagatelja so v okviru predstavitve zakonskih rešitev poudarili, da so pobudniki za vložitev predloga zakona zbrali prek 5.000 podpisov volivk in volivcev v zgolj dveh tednih. To pomeni, da imajo več-desetletna prizadevanja prebivalcev srednje Soške doline, ki so bili v preteklosti izpostavljeni azbestu in številnim strupenim snovem, slednjim pa so izpostavljeni še danes, za udejanjenje ustavne pravice do zdravega življenjskega okolja široko javno podporo.

Po besedah predstavnikov predlagatelja zakona cementarna Salonit Anhovo, d. d., (v nadaljevanju: Salonit Anhovo) izpušča v okolje strupene snovi, ki povzročajo številne bolezni in prezgodnjo smrt, četudi deluje v skladu z veljavnimi predpisi. Če torej sosežigalnica deluje v skladu z veljavnimi predpisi, hkrati pa lokalno prebivalstvo in stroka (Univerza v Novi Gorici, Agencija za okolje, medicinska stroka) opozarjajo na alarmantno stanje življenjskih in bivanjskih razmer v srednji dolini Soče ter beležijo prekomerno onesnaževanje okolja, je treba po oceni predlagatelja veljavno zakonodajo popraviti, saj ne sledi ciljem varovanja okolja. Ob tem predlagatelj izpostavlja še posebej odmeven poziv odločevalcem za izenačitev okoljskih standardov za sosežigalnice in sežigalnice, ki ga je leta 2020 podalo več kot 600 zdravnikov in zobozdravnikov, ki pri delu s svojimi pacienti zaznavajo neposredne katastrofalne posledice onesnaževanja v Anhovem na posameznike, družine in celotno skupnost.

Predstavniki predlagatelja zakona so izpostavili tudi Poročilo posebnega poročevalca Združenih narodov za človekove pravice in okolje, ki je leta 2022 obiskal Slovenijo in Anhovo ter opozoril na neustrezen odnos države do narave in zdravja. Opozoril je, da Slovenija pogosto ne spoštuje lastne zakonodaje o varovanju okolja in da je slovenska politika hotela že večkrat oslabiti zakonodajo s tega področja ali jo celo popolnoma zaobiti. Kot skrb zbujajoče je ocenil tudi omejevanje javnosti pri sprejemanju pomembnih okoljskih odločitev ter dostopu do informacij, pa tudi ustrahovanje civilne in strokovne javnosti.

Kot opozarjajo predstavniki predlagatelja, se pri sosežigu odpadkov upošteva zgolj dnevno povprečje mejnih vrednosti izpustov, namesto polurnega, kar pomeni, da so v nekaterih primerih prekoračitve mejnih vrednosti tudi do 250 % višje od dovoljenih. Ker se uradno upošteva le dnevno povprečje, se to ne šteje kot kršitev. Leta 2022 je imela cementarna Salonit Anhovo, ki za svoje delovanje ne potrebuje sežigati odpadkov (predstavljajo le dodatni vir prihodkov), po podatkih Agencije za okolje kar 4834 preseganj predpisane polurne mejne emisijske vrednosti dušikovih oksidov, ki povzročajo bolezni pljuč. To pomeni, da je presegala mejne vrednosti kar tretjino časa svojega delovanja. Opozorjeno je bilo tudi na to, da so sosežigalnicam dovoljene trikrat višje mejne vrednosti celoletnega prahu in 2,5 krat višje mejne vrednosti dušikovih oksidov kot sežigalnicam, v primeru ogljikovega monoksida pa mejne vrednosti za sosežigalnice sploh niso določene. Občina Kanal ob Soči je sredi leta 2023 prijavila cementarno Salonit Anhovo pristojnemu inšpektoratu zaradi suma stotih kršitev

okoljevarstvenega dovoljenja, a srednja dolina Soče odgovorov ali prihoda inšpektorjev še ni dočakala.

Po mnenju predstavnikov predlagatelja zakona je civilna družba pripravila nujno potrebne spremembe okoljske zakonodaje, saj dosedanje Vlade niso prisluhnile zahtevam prebivalcev doline Soče, ki živijo v bližini cementarne Salonit Anhovo, da se jih glede mejnih vrednosti emisij strupenih snovi obravnava enako kot prebivalce, ki živijo v bližini sežigalnic. Poudarjajo, da niso politično motivirani, ampak da njihov projekt, ki ni ideološki konstrukt, zagotavlja pravičnost oz. socialno pravičnost. Želijo si le zdravja in da bi imeli otroci in vnuki daljšo življenjsko dobo od predhodnih generacij. Izenačitev mejnih vrednosti emisij strupenih snovi je po oceni predstavnikov predlagatelja edina pravična in možna pravna rešitev, zato na kaj drugega ne pristaja. Ocenjujejo, da si prebivalci in prebivalke Slovenije to zaslužijo in da jim to pripada.

Komisije so se seznanile tudi z mnenjem Vlade, ki ga je ustno predstavil predstavnik Ministrstva za okolje, podnebje in energijo. Kot je bilo pojasnjeno, vsebino predloga zakona ureja Direktiva 2010/75/EU o industrijskih emisijah, ki je v slovenski pravni red prenesena z Zakonom o varstvu okolja in podzakonskimi predpisi. Na Ministrstvu za okolje, podnebje in energijo izpostavljajo različno uporabljeno tehnologijo v napravah za sosežig odpadkov in v sežigalnicah. Medtem ko v sežigalnicah pod idealnimi pogoji za sežig odpadke pretvorijo v pepel in jih s tem odstranijo, se v napravah za sosežig odpadkov proizvajajo izdelki ali energija, odpadki pa se s sosežigom predelajo in nadomestijo del fosilnih goriv (energetski vir), potrebnih za proizvodnjo izdelkov. Ker se sosežig izvaja v pečeh, ki so v osnovi namenjene proizvodnji izdelkov, je vrsta in tip odpadkov, ki se jih lahko uporablja pri sosežigu, omejena in neprimerljiva s sežigalnicami odpadkov.

Na Ministrstvu za okolje, podnebje in energijo poudarjajo, da so pravila za delovanje sežigalnic in sosežigalnic določena v okviru že prej omenjene evropske zakonodaje in pripadajočih dokumentih o najboljših razpoložljivih tehnologijah oz. t. i. zaključkih o BAT. Slednje pripravlja Evropski urad za celovito preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja v Seville in jih periodično posodablja tako glede mejnih vrednosti emisij kot drugih parametrov delovanja, in sicer ločeno za dejavnosti sežiga in za dejavnosti sosežiga odpadkov. Vse sosežigalnice in sežigalnice imajo enak nabor parametrov, za katere so predpisane mejne vrednosti, pri čemer pa v skladu s trenutno veljavnimi predpisi vse mejne vrednosti za sežig niso strožje od mejnih vrednosti za sosežig odpadkov.

Evropska okoljska zakonodaja državam članicam EU omogoča, da določijo strožje standarde, kot izhajajo iz same zakonodaje oz. zaključkov o BAT, vendar na resornem ministrstvu po pregledu nacionalnih zakonodaj ugotavljajo, da nobena država EU nima predpisanih enakih standardov za sežigalnice in sosežigalnice. Strožje standarde v obliki smernic sicer uveljavlja Nemčija, kjer mejne vrednosti emisij za sežig in sosežig niso izenačene, so pa mejne vrednosti za njihove cementarne oz. sosežigalnice in sežigalnice nižje od tistih, ki veljajo v Sloveniji.

Kot je pojasnil predstavnik Ministrstva za okolje, podnebje in energijo, Vlada podpira zagotovitev zdravega življenjskega sloga vseh prebivalcev in prebivalk, pri čemer pa zagovarja sistematičen pristop pri reševanju okoljskih izzivov na območju celotne

Slovenije in ne zakonskega urejanja posamičnih primerov. Ob opozorilu, da predlog zakona posega v odnos med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti, kar je izpostavila tudi Zakonodajno-pravna služba Državnega zbora, pa je Vlada naklonjena podzakonskemu urejanju višjih okoljskih standardov, vključno z zniževanjem mejnih vrednosti emisij za naprave za sosežig, in krepitvi nadzora trajnih meritev. Zato naj bi Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo še v tednu do 12. 1. 2024 predlagalo Vladi v sprejem strožje standarde za sosežig in tudi sežig odpadkov. S tem naj bi bili odpravljeni tudi pomisleki Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora. Je pa predstavnik Ministrstva za okolje, podnebje in energijo posebej poudaril, da Vlada podpira predlagane rešitve glede mesečnega poročanja in objavo veljavnih polurnih in dnevnih povprečnih vrednosti emisij na spletnih straneh onesnaževalcev ter krepitev kazenskih določb za kršitve pri zagotavljanju obratovalnega monitoringa.

Komisije so se seznanile tudi stališčem Skupnosti občin Slovenije in Občine Kanal ob Soči, kjer podpirajo predlog zakona, ki sistemsko rešuje izenačitev pogojev izvajanja sežiga in sosežiga odpadkov, kar je po njihovi oceni bistveno za zagotavljanje varnosti in zdravja prebivalcev, ki živijo v okolici tovrstnih industrijskih naprav. Pri tem tudi ne vidijo razlogov za sedanje razlikovanje sežigalnic in sosežigalnic glede mejnih vrednosti emisij, saj je osnovni namen Zakona o varstvu okolja omejevanje škodljivih vplivov izpustov na okolje in zdravje človeka.

Po prepričanju lokalnih skupnosti ni dovolj, da se zaostri okoljske standarde za sosežigalnice s podzakonskim aktom, ampak jih je treba izenačiti s standardi, ki veljajo za sežigalnice, na zakonski ravni. Ob tem tudi opozarjajo, da za sosežigalnice in sežigalnice velja drugačen način merjenja mejnih vrednosti emisij, pri čemer za prve sploh niso določene polurne mejne vrednosti. Bistveno je, da se odpadki (so)sežigajo v kontroliranem okolju. V Občini Kanal ob Soči poudarjajo, da predlog zakona ne naslavlja neustreznih inšpekcijskih postopkov, ampak predstavlja le kompromisno rešitev pri zagotavljanju bolj zdravega okolja.

Komisije so se seznanile tudi s skupnim stališčem Gospodarske zbornice Slovenije, Združenja delodajalcev obrti in podjetnikov Slovenije, Slovensko-nemške gospodarske zbornice, Advantage Austria Ljubljana, Združenja delodajalcev Slovenije in Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije, ki so ga predstavili predstavniki Gospodarske zbornice Slovenije in Advantage Austria Ljubljana. Navedene delodajalske organizacije nasprotujejo predlogu zakona in izpostavljajo, da je treba pri sprejemanju nacionalnega pravnega reda upoštevati evropsko okoljsko zakonodajo, ki je za gospodarske subjekte neposredno zavezujoča. Na področju industrijskega onesnaževanja so se uveljavili tehnični predpisi, ki so neposredno veljavni in objavljeni kot že prej omenjeni izvedbeni sklepi o BAT zaključkih posamezne dejavnosti. V Sloveniji je okoli 200 naprav, ki so podvržene tovrstni evropski zakonodaji, ki se izvaja prek okoljskih dovoljenj, ki se izdajajo upravljavcem tovrstnih naprav na podlagi prepoznanih in dogovorjenih najboljših razpoložljivih tehnologij (BAT) za določeno obdobje.

Kot opozarjajo v Gospodarski zbornici Slovenije, se zaključke o BAT stalno preverja in v skladu z razvojem tehnologije stalno posodablja, temu pa sledijo tudi posodobitve okoljskih dovoljenj. Na ta način se zagotavlja konkurenčne pogoje delovanja vseh evropskih naprav iz te dejavnosti, kar preprečuje ustvarjanje dobička na račun okolja ali zdravja ljudi. Konsenz glede zaključkov o BAT posamezne dejavnosti temelji na skupni

odločitvi predstavnikov evropske industrije in različnih znanstveno tehnoloških strok, upravnih organov in tudi nevladnih okoljskih organizacij.

Predstavniki delodajalskih organizacij prav tako opozarjajo, da so v sežigalnicah in sosežigalnicah uporabljene različne tehnologije in z različnim stanjem najboljše tehnologije in za katere veljajo tudi drugačni zaključki o BAT. Zato predlagan način izenačitve pogojev delovanja naprav za sežig in sosežig odpadkov po mnenju delodajalskih organizacij posega v koncept določanja pogojev okoljevarstvenih dovoljenj, ki velja na ravni EU, oziroma ga neutemeljeno spreminja. Takšen pristop bi po njihovi oceni pomenil negiranje zaključkov o BAT in imel dolgoročen vpliv na delovanje vseh naprav za sežig in sosežig. Evropska in nacionalna zakonodaja sicer omogočata zaostrovanje posameznih parametrov, kadar to narekuje stanje lokalnega okolja, vendar s tehnološkega vidika običajno ni možno hkratno zaostrovanje vseh okoljskih parametrov.

V delodajalskih organizacijah poudarjajo, da je treba v proces odločanja o spremembah na zadevnem področju pritegniti tudi gospodarstvo, ki ima pomembno vlogo pri trajnostnem prehodu in nenazadnje ustvarja pogoje za delovanje države prek BDP. Predstavniki gospodarstva ocenjujejo, da bi se morala vprašanja, ki so predmet predloga zakona, urejati s podzakonskimi akti, kot to že zdaj določa Zakon o varstvu okolja.

Komisije so se seznanile tudi s stališčem Salonit Anhovo, ki predlogu zakona nasprotuje, saj po njegovi oceni opušča evropski pravni okvir, je strokovno neutemeljen ter vsebuje tudi elemente neustavnosti, pri čemer se opira tudi na mnenje Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora in prof. dr. Rajka Pirnata z Inštituta za javno upravo. Ključno težavo po oceni Salonit Anhovo predstavlja popolna opustitev koncepta najboljših razpoložljivih tehnologij, ki je v evropskem prostoru ena od osnovnih usmeritev določanja pogojev delovanja industrijskih naprav in ki že desetletja sili industrijo k zniževanju vplivov na okolje, ki pri tem upošteva razpoložljivost tehnologij. Tovrstni koncept, ki velja v vseh državah EU, zagotavlja široko razpravo med stroko, nevladnimi organizacijami, mednarodno skupnostjo in gospodarstvom vsakokrat, ko se pripravljajo posodobitve zaključkov o BAT. Kot opozarjajo v cementarni Salonit Anhovo, se lahko zaradi kršitve načela primarnosti prava EU sproži celo postopek pred sodiščem EU.

Predlog zakona je po mnenju Salonit Anhovo tudi strokovno neutemeljen, saj cementarna med drugim ni obrat za predelavo odpadkov, ampak z gorivi iz odpadkov nadomešča fosilna goriva pri proizvodnji cementa in tako znižuje emisije CO₂. Ključna prednost sosežiga je, da se pepel, ki nastaja pri zgorevanju, vključi v proizvod in tako nadomesti primarne surovine. Kot opozarjajo, predlog zakona z opustitvijo koncepta najboljših razpoložljivih tehnologij potencialno krši načelo enakosti pred zakonom.

V Salonitu Anhovo ne nasprotujejo stalnemu zniževanju vplivov na okolje, se pa zavzemajo za upoštevanje skupnega evropskega pravnega okvira, ki zagotavlja konkurenčnost gospodarstva na skupnem evropskem trgu, ter iskanje rešitev znotraj teh evropskih okvirov. Opozarjajo na nemško prakso na zadevnem področju, ki predvideva bolj strogo interpretacijo evropskega koncepta najboljših razpoložljivih tehnologij, ne pa njegove spremembe. Ob tem še posebej izpostavljajo, da nemška zakonodaja izrecno

določa, da se spremembe ne sme izvajati brez posvetovanja s stroko, upravljavci naprav in drugimi predstavniki industrije.

Kot je bilo pojasnjeno, je Salonit Anhovo z več desetletnimi vlaganji v najboljše razpoložljive tehnologije proaktiven pri zniževanju vplivov na okolje, načrtuje pa tudi nadaljnje posodobitve, ki vključujejo inovativne tehnologije nove generacije in ki bodo ob povečanju proizvodnje in alternativnih goriv zagotovile znižanje emisij in ogljični odtis. Dodatno izpostavljajo, da več kot 80 inšpekcijskih pregledov v obdobju desetih letih ni pokazalo večjih nepravilnosti, podobna situacija je v primeru inšpekcijskega pregleda za potrebe izdaje okoljevarstvenega dovoljenja, ki je trajal v obdobju maj 2023–december 2023.

Komisije so se seznanile tudi s stališčem Zdravniške zbornice Slovenije (v nadaljevanju: ZZS), kjer podpirajo predlog zakona in se zavzemajo za čim nižje mejne vrednosti izpustov ter izenačitev mejnih vrednosti izpustov iz sežigalnic in sosežigalnic. Dokazano je, da ljudje, ki živijo v okolici sosežigalnic, pogosteje obolevajo. Za zdravstveno stroko je sedanja pravna ureditev tega področja nesprijemljiva, saj za sosežigalnice določa višje dovoljene mejne vrednosti emisij snovi v zrak kot za sežigalnice. Kot opozarjajo v ZZS, se s (so)sežiganjem odpadkov v zrak sproščajo številne strupene snovi (npr. toksični trdi delci PM, dušikovi oksidi, benzen, rakotvorni dioksini, furani, policiklični aromatski ogljikovodiki, težke kovine, itd.), ki imajo dokazano škodljiv vpliv na zdravje prebivalcev v okolici naprav za (so)sežig odpadkov, saj pogosteje zbolevajo za rakavimi obolenji in drugimi boleznimi (astma, kronični bronhitis), otroci pa se slabše razvijajo. Pri tem se je treba zavedati, da je zdravju škodljiva že kratkotrajna izpostavljenost strupenim snovem, s sproščanjem v zrak pa strupeni delci delujejo že v manjših koncentracijah, njihov učinek pa deluje sinergistično, s čimer se povečuje verjetnost obolenja prebivalcev.

V ZZS nadalje opozarjajo, da je treba pri trdih delcih (PM), poleg njihove koncentracije, upoštevati tudi to, da so ultrafini delci, ki se sproščajo pri (so)sežiganju odpadkov, zaradi svojih fizikalnih in aerodinamičnih lastnosti bolj toksični in zaradi majhnosti lažje prehajajo v telo (pljučne mešičke). Z dolgotrajnejšo izpostavljenostjo prebivalcev strupenim snovem, ki se sproščajo s (so)sežiganjem odpadkov, se te kopičijo v telesu, s tem pa se dolgoročno povečujejo možnosti za razvoj številnih bolezni. Zato zdravstvena stroka ni naklonjena (so)sežiganju odpadkov, pri čemer Slovenija zaradi geografskih danosti (zaprte in ne-prevetrene kotline in doline) ni primerno okolje za (so)sežiganje odpadkov, še zlasti ne na območjih, kjer so bili v preteklosti že izpostavljeni strupenim snovem (npr. azbestu).

Po besedah predstavnikov ZZS so opravljene raziskave na nivoju EU o vplivu delovanja sežigalnic na zdravje otrok, ki živijo v bližini tovrstnih naprav, pokazale povišano raven težkih kovin v telesu teh otrok ter povezavo med izpostavljenostjo nosečnic PM delcem in dušikovemu dioksidu ter žveplu in kasnejšimi težavami z zdravjem njihovih otrok. Glede na to, da se populacija gensko ne spreminja tako hitro, kot se spreminja okolje, raziskave pritrjujejo, da je porast bolezni posledica izpostavitve otrok negativnim dejavnikom iz okolja.

Medtem ko si predstavniki industrije prizadevajo za enakovredno obravnavo sosežigalnic v Sloveniji s sosežigalnicami v EU, v ZZS tudi opozarjajo, da si tudi

prebivalci, ki živijo v njihovi bližini, prizadevajo, da se jih z vidika izpostavljenosti strupenim snovem obravnava na enak način, kot ostale prebivalce Slovenije.

Komisije so se seznanile tudi s stališčem Nacionalnega inštituta za javno zdravje, (v nadaljevanju: NIJZ), kjer podpirajo vse tiste spremembe nacionalne zakonodaje, ki delujejo v smeri ohranjanja in krepitev zdravja. Strinjajo se, da je treba pri urejanju okoljskih standardov upoštevati geografske in meteorološke danosti območja, kjer delujejo viri industrijskega onesnaževanja. Na NIJZ izpostavljajo, da moramo pri odločanju izhajati iz dokazov, ki temeljijo na raziskavah, ki nakazujejo na škodljive učinke sežiga in sosežiga odpadkov na določene vrste raka, bolezni dihal pri občutljivih skupinah populacije prebivalstva (otroci, starejši) ali na reproduktivno zdravje, prav tako pa je treba upoštevati, da so določena območja v Sloveniji obremenjena že s preteklim delovanjem naprav, ki povzročajo industrijsko onesnaženje (npr. v Anhovem z azbestom). NIJZ stoji na stališču, da je treba takoj pristopiti k saniranju okoljsko preobremenjene okolice cementarne Salonit Anhovo in sprejeti tudi ustrezne zakonske podlage.

* * *

Komisije opozarjajo, da je imela doslej vsakokratna oblast številne priložnosti za sprejem in uveljavitev sprememb pravnega okvira za zmanjšanje vplivov industrijskega onesnaževanja na okolje in zdravje ljudi, prav tako pa tudi priložnost, da za svoje aktivnosti pridobi zaupanje širše javnosti. Ker tega niso bile sposobne ali zmožne, je bila civilna družba primorana, da sama pripravi spremembe okoljske zakonodaje in jih s podporo prek 5.000 volivk in volivcev predloži v zakonodajno proceduro.

Komisije ugotavljajo, da je bilo v Državnem svetu 6. 10. 2023 srečanje predstavnikov Interesne skupine delodajalcev in Interesne skupine lokalnih interesov s predstavniki predlagatelja zakona, gospodarstveniki in Ministrstva za okolje, podnebje in energijo z namenom, da bi na začetku zakonodajnega postopka soočijo različne poglede na predlog zakona skupine volivk in volivcev. Na takratnem srečanju so prisotni državni svetniki ocenili, da med deležniki obstaja interes po nadaljnjem usklajevanju in bližanju pogledov glede standardov delovanja naprav za sosežig, kar se lahko odrazi v izboljšanju besedila predloga zakona tekom zakonodajnega postopka do te mere, da bo sprejemljivo za vse zainteresirane deležnike. Žal se ugotavlja, da konsenza o tem družbeno pomembnem vprašanju med različnimi akterji do sedaj ni bilo moč doseči.

V času od navedenega srečanja v Državnem svetu do obravnave predloga zakona v okviru druge obravnave v Državnem svetu in Državnem zboru je imela Vlada po ocenah komisij na voljo dovolj časa, da bi s podzakonskim aktom zaostрила mejne vrednosti emisij za sosežigalnice in sežigalnice, a je šele zdaj napovedala njegovo predstavitev na seji Vlade. Če bi Vlada imela resen namen pri zaostrovanju okoljskih standardov za dejavnosti in naprave, ki povzročajo industrijske emisije, bi to lahko storila že veliko prej in ji ne bi bilo treba čakati na vložitev zakonodajne pobude civilne družbe v zakonodajno proceduro.

V dolini srednje Soče so in še zdaj umirajo tisti, ki so zboleli za azbestozo, čeprav je že več desetletij prepovedana uporaba azbesta, zaradi spuščanja strupenih snovi iz naslova sosežiga odpadkov v cementarni Salonit Anhovo pa se okolje še naprej

onesnažuje in s tem povečuje tveganja za zdravje lokalnega prebivalstva. Po mnenju večine članic in članov komisij je treba temu narediti konec in čim prej začeti reševati okoljske in zdravstvene izzive v srednji dolini Soče, prav tako pa tudi v ostalih degradiranih okoljih v Sloveniji. Prisluhni je treba prizadetemu prebivalstvu, ki si prizadeva za izenačitev mejnih vrednosti emisij strupenih snovi v zrak za sosežigalnice in sežigalnice, bolj učinkovit obratovalni monitoring ter boljšo dostopnost do podatkov, da bodo dejansko vedeli, v kakšnem okolju bivajo.

Ob izraženih pomislekih posameznih državnih svetnikov glede ustavnosti nekaterih zakonskih rešitev ter glede vprašanja tehnične izvedljivosti predlagane izenačitve okoljskih standardov za naprave, ki uporabljajo različno tehnologijo, na kar opozarjajo tako Zakonodajno-pravna služba Državnega zbora kot predstavniki gospodarstva, je večina članic in članov komisij ocenila, da je treba, glede na dosedanjo neodzivnost izvršne veje oblasti, z zakonom zagotoviti enako raven zaščite okolja in zdravja ljudi v okolici sosežigalnic in sežigalnic. Če hočemo izboljšati zdravstveno sliko degradiranih območij v okolici sosežigalnic in sežigalnic, pomisleki Zakonodajno-pravne službe Državnega zbora ne bi smeli predstavljati ovire za sprejem zakona, ki naslavlja pomembno družbeno vprašanje varstva okolja in zdravja ljudi.

Po mnenju državnih svetnic in svetnikov lahko upravljavci naprav za sosežig odpadkov z naložbami v najsodobnejše tehnologije dosegajo enake okoljske standarde kot jih dosegajo v sežigalnicah. Zato po njihovem prepričanju ni nobenega razumnega razloga za njihovo razlikovanje pri določanju mejnih vrednosti emisij strupenih snovi v zrak.

Če lahko Toplarna Celje, kot edina sežigalnica odpadkov v Sloveniji, z vlaganji v razvoj zagotavlja višje okoljske standarde, lahko tudi gospodarski subjekti, ki z dejavnostjo sosežiga odpadkov pri proizvodnji energije ali materialnih izdelkov znižujejo stroške obratovanja in ustvarjajo milijonske dobičke, prevzamejo odgovornost za zdravo in čistejšo okolje, investirajo v najboljše razpoložljive tehnologije in s posodobitvijo proizvodnega procesa znižajo mejne vrednosti emisij zdravju škodljivih snovi v zrak. Po mnenju komisij so sodobne tehnološke rešitve, ki omogočajo nižje mejne vrednosti emisij snovi v zrak pri opravljanju dejavnosti sosežiga odpadkov, razpoložljive, potrebna je le politična volja za sprejem zakonodajnega okvira, ki bo spodbudil njihov prenos v proizvodno prakso.

Ob oceni, da bi se odločevalci lažje odločali o možnih poteh omejevanja industrijskih emisij iz naprav za sosežig, če bi imeli na voljo več podatkov o ključnih kazalnikih zdravja prebivalcev srednje doline Soče v primerjavi z območjem celotne Slovenije, komisije ugotavljajo, da je industrija v preteklosti, tudi zaradi slabo nadzorovanih izpustov strupov, oteževala dostop do potrebnih verodostojnih podatkov o emisijah.

Komisije z vidika potrebnih podatkov za ugotavljanje povezave med onesnaženostjo okolja v bližini cementarne Salonit Anhovo in zdravstvenim stanjem prebivalcev v njeni okolici poudarjajo pomembno vlogo projekta »Ocena potencialnega vpliva sežiga in sosežiga odpadkov na zdravstvene posledice pri ljudeh – Salonit Anhovo«, ki se izvaja od oktobra 2022 in izteče konec septembra 2024. Eden od ciljev projekta, ki ga izvaja NIJZ v sodelovanju s projektnimi partnerji (UKC, Onkološki inštitut Ljubljana, ministrstvo, pristojno za okolje, Agencija Republike Slovenije za okolje, Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Univerza v Novi

Gorici, Institut Jožef Stefan in Geološki zavod Slovenije), je namreč ugotoviti vpliv obratovanja cementarne Salanit Anhovo na zdravstveno stanje okoliških prebivalcev.

V povezavi s prizadevanji prebivalcev srednje doline Soče za zaščito zdravja ljudi v okolici cementarne Salanit Anhovo komisije izpostavljajo dolgoletne bitke nevladne okoljske organizacije Eko krog, Občine Zasavje ob Zagorju in prebivalcev Zasavja za okoljsko sanacijo, saj so bili prebivalci Zasavja dolga leta izpostavljeni strupenim emisijam iz družbe Lafarge Cement, kar je povzročilo nadpovprečno obolevnost prebivalcev Zasavja za številnimi boleznimi. V njihovem primeru je bila evidentna velika prevlada kapitala nad stroko ter prepletenost politike in gospodarstva, ki sta dolgo časa preprečevala reševanje okoljskega obremenjevanja Zasavja, kar so v končni fazi zagotovila šele sodišča s pomočjo argumentov zdravstvene stroke.

Glede opozoril predstavnikov gospodarstva, da je treba v večji meri prisluhniti gospodarstvu, ki je nosilec razvoja, komisije opozarjajo, da za ustvarjanje visokega BDP kot pokazatelja gospodarskega razvoja in rasti družbe potrebujemo zdrave ljudi. To bi morala biti naša prva in edina skrb. Vsaka smrtna žrtev, vsak obolel otrok zaradi posledic okoljskega onesnaževanja je preveč, pri čemer se moramo zavedati, da ljudje onesnaženemu zraku ne morejo pobegniti. Zato je nujno sprejeti strožjo zakonsko regulacijo mejnih vrednosti emisij strupenih snovi ter zagotoviti enake okoljske standarde za sosežigalnice in sežigalnice, kar je tudi dolgoletna zahteva zdravstvene stroke. Nenazadnje tudi evropska zakonodaja dopušča določanje ostrejših okoljskih standardov na področju industrijskih emisij v nacionalnih zakonodajah.

Komisije menijo, da je danes končno nastopil čas, da kot družba presežemo dosedanje paradigmo razvojnih možnosti in zagotovimo doseganje standardov okoljsko pravične družbe, v kateri bo na prvem mestu človek in njegovo zdravje, ne pa kapital. Pri tem bi moralo biti samo po sebi umevno, da imajo prebivalci neoviran dostop do celovitih in ažurnih podatkov o delovanju onesnaževalcev, saj je to pogoj za ugotavljanje dejanskega stanja okolja v bližini naprav za (so)sežig odpadkov. Medtem ko se danes soočamo s posledicami preteklega industrijskega onesnaževanja, bodo posledice okoljskih bremen, ki jih povzročajo današnji onesnaževalci, čutili naši zanamci.

Ob navedenem so nekateri člani komisij izpostavili, da bi morali v Sloveniji, ki si v svojih strateških dokumentih prizadeva za trajnostni razvoj in kakovostno življenje za vse, začeti aktivno razmišljati o prepovedi uvoza odpadkov za sosežig, saj bi morali pri ravnanju z odpadki, ki so del našega vsakdana in bodo tudi v prihodnje predstavljali izziv za vse razvite družbe, slediti konceptu, da vsaka država poskrbi za svoje odpadke na svojem ozemlju in ne išče rešitev za njihovo obdelavo ali odstranitev v tujini, saj se v tem primeru s prevozi še dodatno obremenjuje okolje.

Če politika ne bo sposobna prisluhniti civilni družbi in sprejeti ukrepov v smeri zaostrovanja mejnih vrednosti emisij snovi v zrak za povzročitelje onesnaževanja oziroma izenačiti okoljskih pogojev za delovanje sežigalnic in sosežigalnic, se bo Slovenija tudi v prihodnje soočala s težavami pri spopadanju z izzivi vzpostavljanja učinkovitega sistema ravnanja z odpadki, ki v petstopenjski hierarhiji vključuje tudi (so)sežiganje odpadkov.

Komisije so poudarile, da naj odgovorni poiščejo primeren način reševanja problematike mejnih vrednosti emisij škodljivih snovi v zrak iz sosežigalnic in sežigalnic ter zagotovijo potrebno ravnotežje med obveznostmi gospodarskih subjektov na eni strani in doseganjem najstrožjih okoljskih standardov, ki omogočajo vzpostavitev čistejšega in bolj zdravega okolja, na drugi strani. V nadaljevanju zakonodajnega postopka bi bilo z vidika zagotovitve ustrezne pravne podlage za vzpostavitev višjih okoljskih standardov za sosežig odpadkov dobro proučiti in v čim večji meri upoštevati tudi precej obsežne pripombe, ki jih je k predlogu zakona podala Zakonodajno-pravna služba Državnega zbora.

Ob večinski podpori članic in članov komisij so državni svetniki, ki v Državnem svetu zastopajo interese delodajalcev, nasprotovali ureditvi okoljskih standardov za naprave za sosežig in sežig na trenutno predlagani način, saj je po njihovem mnenju ustavno sporen in tehnično neizvedljiv. Tovrstna vprašanja bi se po njihovi oceni morala v skladu s sistemskim Zakonom o varstvu okolja (ZVO-2) in evropsko zakonodajo s področja industrijskih emisij urejati s podzakonskimi akti. Po njihovi oceni je predlagan pristop izenačenja sosežigalnic in sežigalnic glede mejnih vrednosti emisij snovi v zrak, zaradi uporabe različnih tehnologij v teh napravah, v nasprotju z evropskim konceptom najboljših razpoložljivih tehnik iz zaključkov o BAT, ki se neposredno uporabljajo in periodično posodablajo, na kar so opozorili že predstavniki delodajalskih združenj v okviru predstavitve stališč vabljenih na skupno sejo komisij.

Predstavniki interesov delodajalcev v Državnem svetu ob navedenem poudarjajo, da je prekomerno onesnaževanje in neupoštevanje najvišjih mejnih vrednosti emisij snovi v zrak nedopustno in sočustvujejo s prizadetimi prebivalci srednje doline Soče, vendar ob tem opozarjajo, da preteklih uničujočih učinkov azbesta na zdravje tamkajšnjega prebivalstva, kar predstavlja eno najbolj tragičnih zgodb na področju (javnega) zdravja v Sloveniji, danes ni moč odpraviti, zagotovo pa posledice preteklega onesnaževanja plačujejo današnje generacije.

Predstavniki interesov delodajalcev v Državnem svetu ocenjujejo, da cementarna Salonit Anhovo izpolnjuje vse okoljske pogoje iz veljavne evropske zakonodaje, njegov upravljavec pa z vlaganji v njeno posodobitev uvaja najnovejše tehnologije, s katerimi znižuje emisijske parametre. Ne glede na to, da izražajo podporo zaostrovanju okoljskih parametrov za naprave, ki povzročajo industrijske emisije, pa pričakujejo, da se bo slednje izvajalo v okviru določb evropske zakonodaje. Pričakujejo, da bodo v nadaljnji obravnavi predloga zakona uslišani tudi strokovni argumenti pristojnega Ministrstva za okolje, podnebje in energijo.

Komisije so po opravljeni razpravi sprejele naslednji sklep:

Pristojna Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj (PRISOTNIH 15, ZA 12, PROTI 0), zainteresirana Komisija za gospodarstvo, obrt, turizem in finance (PRISOTNIH 14, ZA 10, PROTI 4) ter zainteresirana Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide (PRISOTNIH 7, ZA 5, PROTI 2) **PODPIRAJO predlog zakona.**

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide Danijel Kastelic.

Mag. Nuša Zupanec
sekretarka komisije

Danijel Kastelic
predsednik komisije